

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytbildningen

Åldersblandade klasser

- bra för lärare och elever?

Författare

Johanna Clausson

Emeli Svensson

Handledare

Birgitta Nordblad

Åldersblandade klasser - bra för lärare och elever?

Johanna Clausson & Emeli Svensson

Abstract

Studien är gjord för att undersöka vad lärare som arbetar åldersindelade respektive åldersblandade anser vara fördelar och nackdelar socialt och kunskapsmässigt med sin klasstyp. Vi ville också se vilka skillnader som fanns i lärarnas svar. I teoridelen tas olika forskares syn på åldersblandade klasser upp. I den empiriska delen finns resultatet från de enkätundersökningar som gjorts av 102 lärare. Lärarna var jämnt representerade från åldersindelade- respektive åldersblandade klasser. I resultatdelen presenterar vi svaren från enkätundersökningen i form av tabell, stapeldiagram och kategorisering samt analys. Resultatet visade att många lärare, oavsett klasstyp, såg många fördelar med sin arbetsorganisation men det fanns en del lärare som inte ansåg att det fanns några nackdelar med deras klasstyp. Diskussionen innehåller jämförelser och skillnader mellan litteratur, enkätundersökning samt vårt resonemang.

Ämnesord: Åldersindelade klasser, åldersblandade klasser, åldersintegrering, sociala och kunskapsmässiga för- och nackdelar, sociokulturellt perspektiv.

Innehåll

1. Inledning

1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och problemformulering.....	5
1.3 Material och metod.....	5-6
1.4 Arbetets upplägg.....	6

2. Teori.....

2.1 Begrepp.....	7
2.1.1 Aa-form.....	7
2.1.2 Åldershomogena/Åldersindelade klasser.....	7
2.1.3 Bb-form, B-form.....	7
2.1.4 Åldersheterogena klasser.....	7
2.1.5 Åldersblandade klasser.....	7
2.1.6 Åldersintegrerade klasser.....	8
2.1.7 Åldersintegrerad undervisning.....	8
2.1.8 Lärare.....	8
2.2 Historik kring åldersblandade klassers framväxt.....	8-10
2.3 Motiv till åldersblandade klasser.....	11
2.3.1 Ekonomiska motiv.....	11
2.3.2 Pedagogiska motiv.....	11
2.3.3 Organisatoriska motiv.....	12
2.4 Fördelar med åldersblandade klasser.....	12-15
2.5 Nackdelar med åldersblandade klasser.....	15-18
2.6 Teoretiska utgångspunkter.....	18
2.7 Problemprecisering.....	18-19

3. Empiri

3.1 Metodologiska utgångspunkter.....	19
3.2 Metod.....	20-21
3.3 Bearbetning av resultat.....	21
3.4 Redovisning av resultat.....	21-26
3.5 Analys av enkätsvar.....	26
3.5.1 Fråga ett: Jag arbetar åldersindelad eller åldersblandad?.....	27
3.5.2 Fråga två: Det är kommunen, skolan alternativt läraren som bestämmer hur vi arbetar på skolan?.....	27
3.5.3 Fråga tre: Om jag får välja föredrar jag att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad? Kommentar:.....	27-28
3.5.4 Fråga fyra: Vi i arbetslaget planerar tillsammans hur vi ska arbeta med eleverna?.....	28
3.5.5 Fråga fem: Fördelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?.....	28-29
3.5.6 Fråga sex: Nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?.....	30-31

4. Diskussion.....

4.1 Metoddiskussion.....	36-37
--------------------------	-------

5. Sammanfattning.....

Litteraturförteckning.....

Bilaga 1

Bilaga 2

Bilaga 3

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Då vi snart är utexaminerade lärare vill vi undersöka de olika fördelar respektive nackdelar som finns med åldersblandade klasser. Vi anser att ämnet i högsta grad är aktuellt då vi snart ska ut i arbetslivet. Kunskap om detta sätt att arbeta har inte ingått i några av de kurser vi läst på lärarutbildningen i Kristianstad. Under vår egen skoltid fanns det endast åldersindelade klasser i de skolor vi gick i. Därför kände vi att vi ville ha mer bakgrund och fakta kring åldersblandade klasser. En del pedagoger ser stora fördelar så som sociala och kunskapsmässiga vinster med åldersblandade klasser (Sundell, 1995, Andersson, Malmros & Zillén, 1985). Vi ville ta reda på om detta stämmer med forskningsresultat genom att läsa litteratur och forskning kring ämnet.

Vi har båda vikarierat i åldersblandade klasser och på några av dessa ställen fungerar åldersblandade klasser endast som en placering av elever och det pedagogiska motivet är inte huvudsyftet till att man jobbar åldersblandat. Detta är ännu ett skäl till att vi har valt att skriva en uppsats om åldersblandade klasser. Då vi som skriver tillsammans kommer att arbeta som förskollärare och grundskollärare i de tidigare åldrarna tittar vi på åldersblandade klasser i åldrarna sex till nio år då detta kommer att bli vårt arbetsfält.

1.2 Syfte och problemformulering

Vårt syfte med arbetet är att undersöka fördelar respektive nackdelar med åldersblandad undervisning och verksamma lärares uppfattningar.

Med vårt arbete vill vi ta reda på följande:

- Vilka fördelar uppger lärare finns i en åldersblandad klass?
- Vilka nackdelar uppger lärare finns i en åldersblandad klass?

1.3 Material och metod

Vi har lånat litteratur som berör ämnet, åldersblandat, från bibliotek, av vänner och av skolor. Forskningsrapport och doktorsavhandling har vi fått hjälp att ta fram av bibliotekarien på Högskolan Kristianstads bibliotek. Vi har endast valt litteratur som berör åldersblandat i åldrarna sex till nio år eftersom det är denna åldersgrupp vi båda kommer att ha kompetens att arbeta med och för att åldersblandade klasser är vanligast i dessa åldrar.

För att få ytterligare kunskap har vi valt att skicka ut missivbrev (se bilaga 1) och enkäter (se bilaga 2) till 102 lärare som arbetar åldersindelade respektive åldersblandade för att få reda på vad de anser vara fördelar respektive nackdelar med sin arbetsform. Vi valde enkäter med tanke på vår problemformulering så att vi skulle kunna få en generell bild av vad lärare tycker. Enkäten är utformad så att både strukturerade och ostrukturerade svarstyper förekommer. Detta för att vi inom vissa avsnitt endast behöver strukturerade svar medan vi i andra frågor vill ha en utförligare beskrivning från respektive lärare. Alla enkäter kommer behandlas anonymt eftersom det är det generella vi är ute efter och inte vad den enskilda läraren tycker.

1.4 Arbetets upplägg

Arbetet innehåller följande avsnitt:

- Teori
- Empiri
- Diskussion
- Sammanfattning

I teoridelen tar vi upp och definierar de olika begrepp som används inom området. Vi beskriver även den historiska utvecklingen av åldersblandade klasser. Därefter kommer ett kapitel om fördelar respektive nackdelar med åldersblandade klasser som står att finna i litteraturen.

Den empiriska delen innehåller sammanställning av enkäter gjorda med lärare som arbetar både åldersblandade och åldersindelade i åldrarna sex till nio år. I diskussionen binder vi samman litteratur och enkäter och kopplar detta till våra egna åsikter och tankar. Sist gör vi en sammanfattning där huvuddragen i vårt arbete framställs.

2. Teori

I teoriavsnittet kommer vi att ta upp vad de olika begreppen inom området åldersindelade och åldersblandade står för, kort historik om utvecklingen mot åldersblandade klasser, vad som föranlett åldersblandade klasser och vad undersökningar och forskning säger om fördelar respektive nackdelar med åldersblandade klasser.

2.1 Begrepp

Det finns olika benämningar på klasser och grupper inom åldersindelade och åldersblandade. Nedan följer olika forskares förklaringar av olika begrepp som berör skolans organisation av klasser.

2.1.1 Aa-form

Aa-form är en benämning för åldersindelade klasser där klassen i princip endast består av en åldersgrupp elever. (Sundell, 1995)

2.1.2 Åldershomogena/åldersindelade klasser

Åldershomogena klasser syftar på klasser där eleverna oftast är i samma ålder. Enstaka elever kan dock börjat ett år tidigare eller fått gå om ett år. Åldersindelade klasser är en annan benämning för åldershomogena klasser (Sundell, 1995). Vinterek (2001) skriver följande om åldershomogena klasser: ”En sådan klass kan vara allt annat än homogen i andra avseenden, till exempel vad avser elevernas mognad och andra förutsättningar.” (a.a. s.175).

2.1.3 Bb-form, B-form

Dessa begrepp tas bland annat upp av Andersson, Malmros, Zillén (1985), Vinterek (2001, 2003), Sundell (1995) och Nandrup, Renberg (1992). B-form eller Bb-form är klasser som satts samman av två eller flera åldrar av ekonomiska skäl eftersom elevunderlaget för åldershomogena klasser varit för litet.

2.1.4 Åldersheterogena klasser

Klasser där elever är i olika åldrar kan benämnas som åldersheterogena. Detta begrepp hänvisar till gruppammansättning, inte till undervisningsmetod eller arbetsorganisation.

2.1.5 Åldersblandade klasser

Det finns olika tolkningar av vad åldersblandade klasser innebär. Sundell (1995) menar att åldersblandning hänvisar till klasser som satts samman antingen av att det är för få barn i varje åldersgrupp för att utgöra ett eget skolår eller av förväntade pedagogiska fördelar. Sandqvist (1995) skriver att åldersblandad klass är när elever i olika åldrar gör helt olika saker trots att de sitter i samma skolsal.

2.1.6 Åldersintegrerade klasser

Åldersintegrerade klasser är en benämning som olika forskare tolkar olika. Sundell (1995) skriver att när olika åldersgrupper av elever sätts samman i samma klass på grund av pedagogiska motiv, då är det åldersintegrerade klasser. Vinterek (2003) hävdar att denna benämning inte påvisar att undervisningen sker åldersintegrerat utan endast hur klassen är sammansatt.

2.1.7 Åldersintegrerad undervisning

Sandqvist (1995) säger att åldersintegrerad undervisning innebär att barn i olika åldrar sitter i samma skolsal och arbetar med samma saker, dock på olika nivåer. Benämningen åldersintegrerad undervisning antyder ett samspel mellan barn i olika åldrar enligt Skolöverstyrelsens (1985) tolkning av termerna.

2.1.8 Lärare

I den nya lärarutbildningen benämns barnskötare, förskollärare, fritidspedagoger, grundskolelärare, högstadielärare, gymnasielärare och lärare på vuxenutbildningarna med termen lärare. Vi kommer att använda begreppet lärare i uppsatsen på samma sätt.

Tilläggs bör att en del lärare använder sig av samma begrepp, som exempelvis åldersblandat, när de benämner hur skolan arbetar, men det innebär inte att alla lärare som säger sig arbeta åldersblandat arbetar på samma sätt. Andra lärare benämner sina arbetsorganisationer med olika begrepp, som exempelvis åldersblandat eller åldersheterogent, men de arbetar ändå på ett likartat sätt. Vi kommer att använda oss av begreppet åldersblandade - och åldersindelade klasser för att tydliggöra för läsaren att det är klassammansättningen vi menar och inte hur undervisningen är organiserad.

2.2 Historik kring åldersblandade klassers framväxt

1842 infördes den obligatoriska folkskolan där elever i olika åldrar undervisades tillsammans med en lärare. Redan då arbetade man åldersblandat och detta berodde i huvudsak på dålig ekonomi och på att man fick tillåtelse att börja skolan mellan sju och nio års ålder. (Sandqvist, 1995)

För att folkskolläraren skulle kunna undervisa många barn, hade man i början ett system (ofta kallat "Lancastermetoden") där duktiga elever fick agera lärare för

olika ”klasser” (som inte var indelade efter ålder utan efter kunskaper i ett visst moment). (a.a. s.10)

Nandrup och Renberg (1992) tar även upp att den allmänna skolplikten väckte stort motstånd hos de föräldrar som behövde sina barns arbetskraft hemma och då det dessutom var svårt att få ihop lärare och lokaler togs bara elever in vartannat år. Detta bidrog också till åldersspridningen.

På 1850-talet växte begreppet klass fram. Några av anledningarna var att folkskolan delats i två delar, Småskola och Folkskola, och att det betraktades som lämpligast att börja med läsinläringen (som alltid varit central i Sverige) vid sju års ålder (Vinterek, 2001). Därför blev tidpunkten för skolstart lämplig vid denna ålder. En annan anledning är den kungörelse från 1853 där man såg flera fördelar med olika avdelningar inom skolan.

Fler skolor skulle inrättas, vilket också förväntades bli ekonomiskt möjligt om småskolans lärare inte behövde vara examinerade och därigenom kunde avlönas lägre. Med fler skolor och färre elever i de högre avdelningarna ”mera jemnåriga med hvarandra och hvilka i småskolorna inhemtat det första förberedande kunskapsmålet”, skulle många nybörjare få närmare till skolan, och kunskaperna i grupperna skulle bli homogenera och undervisningen mer framgångsrik. (Vinterek, 2003, s.15)

Enligt Sundell (1995) så är det Arnold Gesells och Charlotte Bühlers teorier under 1920- och 1930-talen som gjorde att det blev mer åldershomogent sammansatta barngrupper. Dessa barngrupper gällde bland annat barn i åldrarna fem till sju år. Tanken var att tillgodose varje barn på dess utvecklingsnivå.

Fram till mitten av 1980-talet gick de flesta i åldershomogena klasser, då denna klassform var vanligast. Viktigt att påpeka är att det aldrig funnits enbart åldershomogena klasser i Sverige. Detta beror på att Sverige, på vissa platser, är ett glesbefolkat land och för att kunna starta klasser fick olika åldrar gå i samma klass. Oftast fanns det bara en lärare per skola och för att läraren skulle kunna genomföra undervisningen behövde alla elever sitta i samma skolsal (Sundell, 1995; Vinterek, 2001).

Sundell (1995) skriver att de första åldersintegrerade klasserna i Sverige tillkom under slutet av 1970-talet i Stockholm.

Den grundläggande tanken bakom dessa klasser har varit att de ökar möjligheterna till utbyte av kunskaper och färdigheter, till social träning och ansvarstagande samt till omsorg och stimulans. Kort och *gott* att åldersintegreringen innebär pedagogiska fördelar. (a.a. s.17)

Andersson, Malmros och Zillén (1985) har ett utdrag ur SIA-propositionen från 1970-talet (s.235) som stärker åldersblandning.

Med hänsyn till elevernas personlighetsutveckling är det en fördel om skolan kan ordna så att elever i olika åldrar får tillfälle att arbeta och vara tillsammans. I en grupp sammansatt av elever i olika åldrar och med individuella skillnader kan man få ökade sociala och känslomässiga relationer mellan eleverna. (a.a. s.13)

Skolöverstyrelsen skrev 1985 att de två övergripande syftena för åldersintegrering var att skapa bättre möjligheter i undervisningen och att samordningen mellan olika verksamheter skulle bli bättre. Sandqvist (1995) skriver att åldersintegreringen ökat de sista 20 åren men att det inte finns några uppgifter på om det är pedagogiska eller resursmässiga motiv som är anledningen till den kraftiga ökningen mellan 1987-1993. Enligt Sundell (1995) återgår vissa skolor till åldersindelad idag då nerskärningarna i lärartäthet gjort arbetet för tungt för läraren.

Lgr 80 var den läroplan som var aktuell när de flesta åldersintegrerade klasserna startades och där står det:

Inom rektorsområdet skall vara indelad i arbetsenheter. Inom arbetsenheten är eleverna fördelade på klasser och under det dagliga arbetet också arbeta i grupper av olika storlekar. Arbetsenheten behöver inte bestå av klasser ur samma årskurs. Man kan exempelvis bilda en enhet från årskurserna 1, 2 och 3. (a.a. s.42)

I Lpo 94 beskrivs detta närmre: ”Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem skall utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande.” (a.a. s.19)

2.3 Motiv till åldersblandade klasser

Enligt Skolöverstyrelsen (1985) är det två övergripande syften med åldersintegrerade klasser, dels att skapa bättre möjligheter i undervisningen och dels bidra till bättre samordning mellan olika verksamheter. Nandrup och Renberg (1992) anger tre olika motiv, ekonomiska, pedagogiska eller organisatoriska, till att man startade åldersintegrerad undervisning.

2.3.1 Ekonomiska motiv

I en del skolor i Sverige var (är) elevantalet för lågt för att ha åldersindelade klasser. Detta gällde framförallt i glesbygden. Många större skolor skapade åldersblandade klasser så att elevantalet i klasserna kunde ökas. (a.a.)

Den försämrade kommunala ekonomin kan till exempel förklara varför flera kommuner diskuterar att införa åldersintegrerade klasser i hela skolor; åldersintegreringen gör det lättare att sätta samman större klasser. (Sundell, 1995, s.19)

Det var länskolnämnden och skolledningen som beslutade om denna omorganisation.

2.3.2 Pedagogiska motiv

I åldersintegrerad undervisning är syftet att ta vara på de olikheter som finns mellan elever som en möjlighet till kunskap istället för ett hinder i deras utveckling och inläring. (Sundell, 1995, Vinterek, 2001)

Man förväntar sig att genom undervisning i åldersintegrerade klasser få ökade möjligheter att nå läroplanens mål, t ex en ökad hänsyn till det enskilda barnets förutsättningar och att skapa en trygg och stabil inlärningsmiljö där barnen får knyta positiva sociala kontakter med såväl kamrater som vuxna. (Andersson, Malmros, Zillén, 1985, s.20)

Andra pedagogiska motiv som lyfts fram är att elever i en åldersintegrerad undervisning får utveckla och befästa sina kunskaper i ett aktivt kunskapssökande genom att utforska, undersöka, samtala, måla och redovisa (Nandrup, Renberg, 1992). Individualisering i åldersintegrerade klasser är ett annat pedagogiskt motiv som anses främja elevers lärande. (Sandqvist, 1995)

2.3.3 Organisatoriska motiv

Det organisatoriska motivet som utvecklades under 1970-talet var att det skulle ske en samverkan mellan grundskola och förskola. Under 1980-talet minskade intresset för åldersintegrering för att sedan under 1990-talet öka igen på grund av ett beslut om att fritidsverksamheten skulle integreras i skolan. Med en åldersintegrerad organisation menar många att samarbetet mellan förskola, skola och fritidshem ökar (Nandrup, Renberg, 1992).

2.4 Fördelar med åldersblandade klasser

Några av fördelarna som Andersson, Malmros och Zillén (1985) nämner är att det blir en mjukare övergång mellan förskola och skola när man arbetar åldersblandat. Med åldersblandade klasser får man inte tjugo nya elever varje läsår utan man får istället sex, sju stycken som börjar i en redan stabil och etablerad grupp. Östmar (i Vinterek, 2003) hänvisar också till dessa fördelar med åldersblandade klasser genom att skriva att det ger större möjligheter att möta de nya i klassen på ett stödjande och positivt sätt. Fördelen med att ta emot ett mindre antal nybörjare åt gången nämns även av Sundell (1995) och Nandrup & Renberg (1992). Andersson, Malmros och Zillén (1985) skriver att det dessutom kan vara till fördel med åldersblandade klasser om någon elev skulle behöva gå om en "klass" för då får eleven gå med barn som redan är välbekanta. Om ett barns relationer i klassen är negativa kan det bli bättre för den eleven när det tillkommer nya klasskamrater eller när gamla lämnar för studier i högre skolår. (Sandqvist, 1995)

Det går lättare att variera hur länge en enskild elev skall gå i en klass om den är åldersblandad, eftersom det alltid finns några klasskamrater som stannar och några klasskamrater som lämnar klassen varje år. Elever som går fler eller färre år i skolan behöver därmed inte hamna i en helt ny klass. (Vinterek, 2001, s.40)

En annan fördel som tas upp är relationer i klassrummet.

Lärarna får kontakt med samtliga elever. Eleverna får fler vuxenkontakter. Kamratrelationerna på skolan vidgas samt medför att vissa mobbingtendenser minskar. (Andersson, Malmros, Zillén, 1985, s.140)

Östmar (i Vinterek, 2001) beskriver några av de eventuella fördelar som anses finnas med åldersblandade klasser, bland annat att det blir större trygghet för yngre barn när de börjar skolan då de får lära känna äldre kamrater och att åldersblandade klasser ger större

möjligheter till social träning. Elevers sociala och känslomässiga utveckling förmodas gynnas med åldersintegrerade klasser, enligt Sundell (1995).

Eleverna får lära sig att respektera och samarbeta med äldre, yngre och jämnåriga kamrater. De utvecklas från att vara den som blir hjälpt och omhändertagen till den som hjälper och tar mer ansvar. (Nandrup, Renberg 1992, s.8)

Vinterek (2003) skriver också om att det är de sociala och emotionella vinsterna som är störst i åldersblandade klasser.

Social- och personlighetsutveckling blir gynnad genom större möjligheter till identifikation med kamrater och utveckling från att vara den som blir hjälpt och omhändertagen till den som hjälper. Den sociala utvecklingen gynnas även av att alla har klasskamrater i olika åldrar, som man måste samarbeta med och som man därigenom också lär sig att respektera. (Vinterek, 2001, s.45)

Åldersblandade klasser kan innebära att en elev kan få prova på och utveckla olika roller genom att vara yngst eller äldst (Sandqvist, 1995). Sandqvist fortsätter med att instämma med Sundell (1995) och Vinterek (2003) att de största vinsterna ligger inom det sociala området. Andersson, Malmros och Zillén (1985) skriver: "Det är lättare att hitta någon som passar en både socialt och mognadsmässigt, när åldrarna varierar." (a.a. s.42)

Sundell (1995) anger som en av fördelarna för elever med åldersblandade klasser är att individualiseringen ökar och Vinterek (2001) skriver att i en åldersblandad klass kan eleverna inte göra exakt likadant då de består av olika åldrar. Individualisering blir då en direkt följd av detta. Enligt Sandqvist (1995) upplevs det som naturligt att ha olika uppgifter och att alla arbetar efter sin förmåga i en åldersblandad klass.

Modellen med åldersintegrerade klasser attackerar problematiken "jämlika och olika" med att utgå ifrån att olikheter är bra och alla barn duger lika bra fastän de har kommit olika långt med förvärvandet av skolkunskaper. (a.a. s.16)

Vidare fortsätter Sandqvist (1995) att poängtera att alla arbetar utefter sin förmåga oavsett ålder. "Däremot är det naturligtvis inte meningen att de ska göra precis samma saker, utan tvärtom att deras "produkter" under ett arbetspass ska vara olika." (a.a s.16)

Lpo 94 tar upp att skolan måste ge utrymme för olika kunskapsformer och att skolan ska sträva mot att varje elev lär sig att arbeta tillsammans med andra och självständigt. (Lpo 94). Vygostkij, som forskade om lärande, ansåg att undervisningen måste anpassas till varje elevs mentala utvecklingsnivå (Stensmo, 1994) vilket också pekar på en individualisering av undervisningen. Nandrup och Renberg (1992) skriver att det arbete som dominerar i åldersblandade klasser är elevaktivt och undersökande och detta menar de leder till självständiga elever.

De som förespråkar åldersblandade klasser, enligt Vinterek (2001), menar att olikheter i en åldersblandad grupp inte blir lika tydliga och detta leder till att elever med särskilda behov märks mindre. Läraren har mer tid att hjälpa svagpresterande elever i en åldersblandad klass och dessutom kan undervisningen organiseras så att man har lektioner i mindre grupper (Sundell, 1995). En fördel som Sundell skriver om är att den individualiserade undervisningen gör att läraren får mer tid att hjälpa dessa elever och att i den åldersblandade klassen antas det ges större utrymme för ett samarbete mellan klasslärare och speciallärare. Har en elev dessutom haft svårt att tillgodogöra sig ett avsnitt i undervisningen finns tillfälle till repetition då yngre elever går igenom det momentet vid ett senare tillfälle. Ett annat skäl till att barn med särskilda behov gynnas i åldersblandade klasser är att de kan jämföra sig med yngre elever och behöver då inte alltid uppleva sig själv som sämst. Detta leder till ökat självförtroende (Nandrup, Renberg, 1992). ” I den här typen av klass ses det som naturligt med stor kunskapsspridning. Detta utgör en lättnad för de svagare eleverna.” (Vinterek, 2001, s 44)

Positivt ur lärarsynpunkt med åldersblandade klasser är att inskolningsarbetet med nya elever blir lättare då det endast till kommer en tredjedel nya barn varje år. Dessutom för klassens äldre elever över normer och värderingar till de nya klasskamraterna, (Nandrup, Renberg, 1992) vilket underlättar för läraren. Som tidigare nämnts så skriver även Sundell (1995) om att inskolningen av nya elever gör det lättare för lärarna i en åldersblandad klass. Andersson, Malmros och Zillén (1985) påvisar även att samarbetet mellan lärarna har ökat i åldersblandade klasser. Detta säger även Andræ Thelin (i Sandqvist, 1995) och han säger också att kontakten med föräldrarna utvecklas.

En annan sak som är positivt för lärarna är att man planerar tillsammans i arbetslaget. De diskussioner kring mål, undervisning, och arbetssätt man har i arbetslaget är utvecklande och

stimulerande (Nandrup, Renberg, 1992). Enligt Grundskoleförordningen (4 kap., 4 §) är det rektorn som har rätt att organisera verksamheten och därmed rätten att avgöra hur grupp- respektive klassammansättningen ska se ut.

2.5 Nackdelar med åldersblandade klasser

Vinterek (2001) skriver att Sundells och Edlunds undersökning om elevers sociala förmåga inte har kunnat visa att elevers sociala och känslomässiga utveckling gynnas, dock inte heller missgynnas, i åldersblandade klasser. Dock anser Sundell (1995) att anledningen till att åldersblandade klasser inte gynnar barns känslomässiga- och sociala utveckling är att den ständiga omsättningen av elever varje år försvårar gruppkänslan. Vidare fortsätter Sundell att den undersökning han gjort visar att inläring missgynnas, den sociala och känslomässiga utvecklingen inte påverkas och att en stor del av pedagogerna upplever problem i undervisningen. I Sundells (2002:7) studie skrivs det att det var negativt för barn att gå i åldersblandade klasser vad gäller det sociala samspelet trots att de flesta företrädarna för denna klasstyp anser att den sociala utvecklingen är den största vinsten med åldersblandade klasser.

Vinterek (2001) skriver att trots relativt hög lärartäthet så hann inte lärarna med eleverna. Detta trots att eleverna i en del fall valde bort sådana uppgifter som de tyckte var för svåra. För att göra det möjligt att låta eleverna arbeta självständigt och med olika saker ges de "lättare" uppgifter. Denna form av eget arbete passar inte alla elever.

Något som eleverna upplever som negativt är att deras klasskamrater byts ut varje år. Detta anser de vara en nackdel då tryggheten i gruppen försvinner. Anders Garpelin menar (i Vinterek, 2001) att kontinuitet vad gäller skola, lärare och klasskamrater har en avgörande betydelse för identitetsutvecklingen. Detta kan vara svårt att uppnå då kanske ens bästa kompis lämnar klassen för studier i högre skolår. Vidare skriver Vinterek att det som eleverna ser som garanti för trygghet är de kamrater som finns kvar vid olika klassbyten. Chansen att finna kamrater anses större i en klass med jämnåriga, då elever tycker att det är av betydelse att ha kamrater av samma ålder och kön i sin klass. Eleverna väljer oftast att leka med kamrater av samma kön och ålder trots att de går i en åldersblandad klass. I den undersökning som Vinterek gjorde om elevers önskan om vilken klasstyp man ville gå i framkom det att endast en av eleverna som intervjuats ville återgå till åldersblandad klass. Detta val gjordes då

eleven ville gå med en kamrat från tidigare skolår och hade således ingenting med klasstypen att göra. (Vinterek, 2001; Vinterek, 2003)

Individualiseringen kan göra det komplicerat för läraren då det kan bli svårt att planera undervisningen så att alla får sin kunskapsmässiga del. Den tid som varje elev måste arbeta självständigt ökar också vid individualisering: "När eleverna ägnar mycket tid åt självständigt arbete försvåras också deras inläring medan lärarledd direkt undervisning har visat sig gynna inläringen." (Brophy & Good, 1986; Bloom, 1984 i Sundell, 1995 s.119) Det anses dessutom vanligare med "fylla-i"-uppgifter i en åldersblandad klass där läraren, om den jobbar ensam, inte har lika mycket tid till varje elev. (Vinterek, 2001) Individualisering kan vara negativt om det innebär att eleven arbetar självständigt med uppgifter som eleven själv valt ut. Läger man dessutom för mycket betoning på att varje elev ska arbeta med olika saker kan möjligheterna till samarbete motverkas. Mycket självständigt arbete leder till minskade gruppdiskussioner och samtal mellan individer. Detta i sin tur leder till att eleverna berövas sin kunskapsutvecklande potential som är att de egna tankarna möter andra elevers tankar (Vinterek, 2001). Säljö (2000) skriver att det är genom kommunikation som människor utvecklas intellektuellt, socialt, personligt, professionellt och emotionellt och detta går de elever som Vinterek (2001) beskriver miste om. Vinterek fortsätter med att fråga:

Vilka möjligheter har eleverna att utveckla sina erfarenheter i skolan om grundinställningen är att allt ska ske efter elevernas individuella önskningar? Kan man efterfråga det man inte känner till? Blir inte en pedagogik, som bygger på att elevernas egna önskningar och intressen skall vara grund för den individualisering som sker, i själva verket utvecklingshämmande? (a.a. s.178)

En del föräldrar uttrycker sin oro att en elev ligger kvar på samma nivå utan att arbeta för att komma vidare är större i åldersblandade klasser då eleverna jobbar mer individualiserat (Sandqvist, 1995).

Enligt Sundell (1995) har elever i åldersblandade klasser inget större självförtroende än de som går i åldersindelade klasser. Dessutom har barn med särskilda behov lägre självförtroende i åldersblandade klasser än i åldersindelade.

...finns klara tendenser i forskningsresultaten som pekar på att det är elever i en problemsituation som tycks missgynnas i de åldersblandade klasserna om man

från dessa räknar bort klasser (vanligen B-form) i mindre skolor och i mindre samhällen. (Vinterek, 2001. s.80)

Några av de lärare som Sandqvist (1995) intervjuat säger att något som de upplever negativt med åldersblandade klasser är att det alltid finns elever som inte passar in i denna klasstyp. Mer än en tredjedel av eleverna på lågstadiet i den undersökning som Hemers gjort (i Sundell, 1995) tyckte inte att arbetsron i klassrummet var tillfredsställande. Sandqvist (1995) instämmer att det som flest elever och lärare upplever som negativt med åldersblandade klasser är att det är för dålig arbetsro i klassrummet.

Enligt Lagerkvist och Thinesen-Grönmark (i Sundell, 1995) så upplevde mer än hälften av eleverna att det förekom konkurrens mellan eleverna och att de var medvetna om hur långt de borde ha hunnit i vissa böcker, för sin ålder. Vinterek (2001) tar upp samma sak: ”Oavsett om man går i åldersblandad klass eller ej, är det knappast möjligt att undanhålla var i systemet man befinner sig i förhållande till andra.” (a.a. s.167)

Lagerkvist och Thinesen-Grönmark (i Sundell, 1995) fann även att åldersblandade klasser inte gynnade samarbetet mellan eleverna och detta är något som framhållits som positivt i åldersblandade klasser.

Många av de mål som satts upp av skolor med åldersblandade klasser kräver inte nödvändigtvis årskurslös organisation. Kan valet av medel ha skett först och att man sedan har försökt precisera de mål man ville uppnå? (Andersson, Malmros, Zillén, 1985)

Elever som gick i Bb-form, åldersindelad och åldersintegrerad undersöktes av Korse 1989 (i Sundell, 1995; i Vinterek, 2003) huruvida utvecklingen i läs- och räknefärdigheter utvecklats från första skolåret till det tredje. Han fann att i första skolåret var eleverna lika duktiga vad gäller dessa moment, oberoende av klasstyp. I det tredje skolåret testades samma elever igen genom standardiserade prov. Utfallet blev att de elever som gick i åldersintegrerade klasser presterade sämre i läsning och räkning. Nackdelar för lärare och elever är de tillfällen då den läsförberedande undervisningen, som är väsentlig och positiv för barnets läsutveckling, behöver äga rum. Enligt Astrid Ahl (i Vinterek, 2003) behöver denna lästräning ske i åldershomogena grupper och skolor där det inte finns schemalagd tid för detta missgynnar elevernas läsutveckling. Trots att lärarna är medvetna om hur viktigt det är för elevernas

utveckling av läsförmåga och språk att samtala och lyssna på barnen om de texter de läser under dagen, känner lärare i Ahls undersökning att de inte har tid till detta (Vinterek, 2003). Tidsbrist till planering av undervisningen i åldersblandade klasser är något lärare har klagat över enligt en undersökning som Sundell och Johansson gjort (i Sundell, 1995). Klagomålet hänvisar till att planeringen måste inkludera alla åldrarna för sig och detta är mer arbetsamt än att planera för endast en åldershomogen klass.

2.6 Teoretiska utgångspunkter

Vår teoretiska utgångspunkt för arbetet är att se på lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Sociokulturellt perspektiv innebär att det inte finns någon ändpunkt i den mänskliga utvecklingen eftersom artefakter såväl språkliga som psykologiska och fysiska hela tiden förändras (Säljö, 2000). Vygotskij och Säljö ansåg att det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas och Vygotskij (i Williams, Sheridan, Pramling, 2000) menade att när barn umgås med andra barn som kan mer än de själva inom ett specifikt område så lär de sig bättre och mer, den Vygotskij kallade närmaste utvecklingszonen. Vygotskij sade också att människor i varje situation har möjlighet att appropriera – ta över och ta till sig - kunskaper när de samspelar med andra människor. Detta menar också Säljö (2000) som skriver ”Samtalet mellan den mer kompetente och nybörjaren måste alltid pågå. Och det är just i interaktion mellan människor som kunskaper och färdigheter får liv.” (s.250). Säljö skriver också att det ur ett sociokulturellt perspektiv är språket och användningen av det som är det centrala och att barnet genom detta får en länk mellan kultur, interaktion och sitt eget tänkande.

2.7 Problemprecisering

Vid examensarbetets upptakt ville vi få bred kunskap om fördelar respektive nackdelar med åldersblandade klasser, men efter att ha läst litteratur kring ämnet valde vi att koncentrera oss på de sociala och kunskapsmässiga fördelarna respektive nackdelarna då vi fann att detta var mest intressant. Vi tycker att dessa delar var intressantast att få mer kunskap om då vinsterna med åldersblandade klasser ofta anses vara de sociala och kunskapsmässiga. Sociokulturellt perspektiv innebär att barn lär av andra barn som kan mer än dem själva inom ett särskilt område och därför passar detta perspektiv in på vårt arbete. Vår problemprecisering har blivit:

- Vilka fördelar respektive nackdelar socialt och kunskapsmässigt anser lärare att det finns med åldersindelade respektive åldersblandade klasser?

- Vilka skillnader finns det i svaren från de lärare som arbetar i åldersindelade klasser respektive de lärare som arbetar i åldersblandade klasser?

3. Empiri

3.1 Metodologiska utgångspunkter

Valet av enkät som metod gjordes för att få reda på vad många personer tycker. Enkät som metod är bra då man vill få reda på generellt vad en population tycker. Population är den grupp av individer som är avsedd att undersökningen ska kunna uttala sig om (Ejlertsson, 2005).

Många gånger kan man inte samla in sina data från alla medlemmar i den population man bestämt sig för, det skulle helt enkelt bli alltför dyrt och komplicerat om man skulle skicka enkäter till några miljoner människor. Därför kan det vara klokt att göra ett urval av befolkningen eller populationen. (Trost, 2001, s.28)

Enkätsvaren går att presentera i olika former av diagram, tabeller eller i skriven text beroende på frågornas utformning. Om man utformar enkäten så att den innehåller begränsat antal frågor kan svarsfrekvensen bli högre då det inte upplevs som tidsödande att fylla i den (Trost, 2001; Statistiska centralbyrån, 2001). Enligt Trost (2001) är det viktigt att det finns en god relation mellan de tillfrågade och den/de som genomför undersökningen för att få så hög svarsfrekvens som möjligt. Det är viktigt att svarsfrekvensen är hög för att analysen av undersökningen ska gå att genomföra och för att den ska vara tillförlitlig och allmängiltig. Strukturerade frågor är frågor med fasta svarsalternativ och ostrukturerade frågor är frågor där de tillfrågade har möjlighet att skriva egna svar. Konfidentialitet är av största vikt så att personerna som besvarar enkäten är säkra på att deras identitet inte framgår. Detta innebär också att enkätsvaren ska förvaras på ett ställe som inte är åtkomligt för utomstående. (Ejlertsson, 2005)

Något som bör följa med enkäten är missivbrevet som ska förklara vem som lämnat ut undersökningen, vilka personer som ingår i undersökningen, undersökningens syfte, hur undersökningen kommer att uppföljas och etiska aspekter. Missivbrevet ska också uppmuntra till fortsatt läsning och besvarande av enkäten (Ejlertsson, 2005; Trost, 2001).

3.2 Metod

Vi har valt att använda enkäter för att få reda på hur lärare ser på de sociala och kunskapsmässiga fördelar respektive nackdelar med åldersblandade klasser. Sex frågor utgör hela enkäten varav tre är strukturerade frågor för att annan svarsinformation är irrelevant för vår undersökning. Två frågor i enkäten har vi valt att ha som ostrukturerade då vi vill att lärarna, oavsett klasstyp, svarar utifrån sitt synsätt utan att bli påverkade av svarsalternativ som vi valt ut. En fråga är både strukturerad och ostrukturerad för att personerna i urvalet skulle få möjlighet att kommentera sitt val.

Då det kan vara svårt att få in besvarade enkäter valde vi att lämna enkäter på de skolor där vi antingen vikarierat eller känner personal för att få så hög svarsfrekvens som möjligt då de förhoppningsvis svarar på enkäten för vår skull. Enkäter, missivbrev och vita A4-kuvert har därför lämnats ut till sex olika skolor i fyra kommuner i södra Sverige. Det är lärarna som arbetar med åldrarna sex till nio år på de skolor vi har valt ut som fått möjlighet att besvara enkäten. Då vi läst olika inriktningar på lärarutbildningen, Högskolan Kristianstad, blir vår gemensamma kompetens delvis att arbeta med barn i dessa åldrar och därför är det lärarna till denna åldersgrupp som blir representerade i enkäterna. Enkäterna har delats ut till 102 stycken lärare så att de som arbetar åldersindelad respektive åldersblandat är relativt jämt representerade. Både kvinnliga och manliga lärare har fått möjligheten att besvara enkäten, men då vi vill veta vad lärare i allmänhet tycker har vi valt att inte titta närmre på vad de olika könen anser. För att få många och utförliga svar ville vi att enkäten skulle besvaras anonymt då vi fann en risk med att en del kunde uppleva att det är ett känsligt område beroende på vad man svarar. Efter genomförd databearbetning och godkänt uppsatsarbete kommer samtliga besvarade enkäter strimlas i en dokumentförstörare.

Svaren på de strukturerade frågorna i enkäterna har vi sammanställt procentuellt i diagram för att läsaren lättare ska kunna se skillnaden vad lärarna som arbetar åldersindelad alternativt åldersblandat tycker (Trost, 2001). De två sista frågorna i enkäten som behandlar fördelar respektive nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandat har vi sammanställt i kategorier efter lärarnas svar. Likartade svar har placerats under samma kategori. Kategorierna har sedan placerats i en tabell för att tydliggöra svaren.

Vårt syfte med undersökningen var från början att jämföra och se eventuella skillnader mellan de olika skolorna. Efter att ha läst enkätsvaren fann vi att en sådan jämförelse inte skulle ge

något resultat då lärarnas åsikter inte skiljde sig åt beroende på vilken skola de arbetade på. Istället valde vi att jämföra de lärare som arbetar åldersindelade med dem som arbetar åldersblandade, oavsett skola, för att se eventuella skillnader och likheter i svaren.

3.3 Bearbetning av resultat

Den första strukturerade frågan i enkäten om lärarna arbetar åldersindelade eller åldersblandade hade vi med för att senare i enkäten se vad lärare inom åldersindelade respektive åldersblandade ansåg vara fördelar respektive nackdelar socialt och kunskapsmässigt i den typ av klass som de arbetar i. Vi har valt att ha denna fråga i tabell då det är lättare att utläsa svaren. De följande strukturerade frågorna har vi fört samman i stapeldiagram med grupperade staplar där åldersindelade representeras av blå staplar och åldersblandade av röda staplar. Anledningen till att vi har gjort stapeldiagram är för att de strukturerade frågorna är exempel på nominalskalor (Trost, 2001). Nominalskala är grupper som inte kan rangordnas sinsemellan och grupperna är tydligt avskiljda från varandra. De två sista frågornas svar har vi delat upp i kategorier för att synliggöra eventuella skillnader i lärarnas åsikter vad gäller åldersindelade respektive åldersblandade. På samtliga svar har vi delat upp de åldersindelade lärarnas svar och de åldersblandade för sig för att man ska kunna se hur dessa lärares åsikter skiljer sig åt.

3.4 Redovisning av resultat

Fråga ett: Jag arbetar åldersindelade eller åldersblandade?

102 enkäterna delades ut till lärare som arbetar åldersindelade och till lärare som arbetar åldersblandade. Antal besvarade enkäter blev sammanlagt 91 stycken därav en svarsfrekvens på 89,2 procent. 49 stycken enkäter delades ut till de lärare som arbetar åldersindelade och av dessa fick vi tillbaka 42 stycken besvarade. Detta ger en svarsfrekvens på 85,7 procent. Av de lärare som arbetar åldersblandade besvarades 49 enkäter av de 53 som vi delat ut och detta ger en svarsfrekvens på 92,5 procent. Båda svarsfrekvenserna är höga. Antalet svar inom respektive klasstyp redovisas i tabellen nedan.

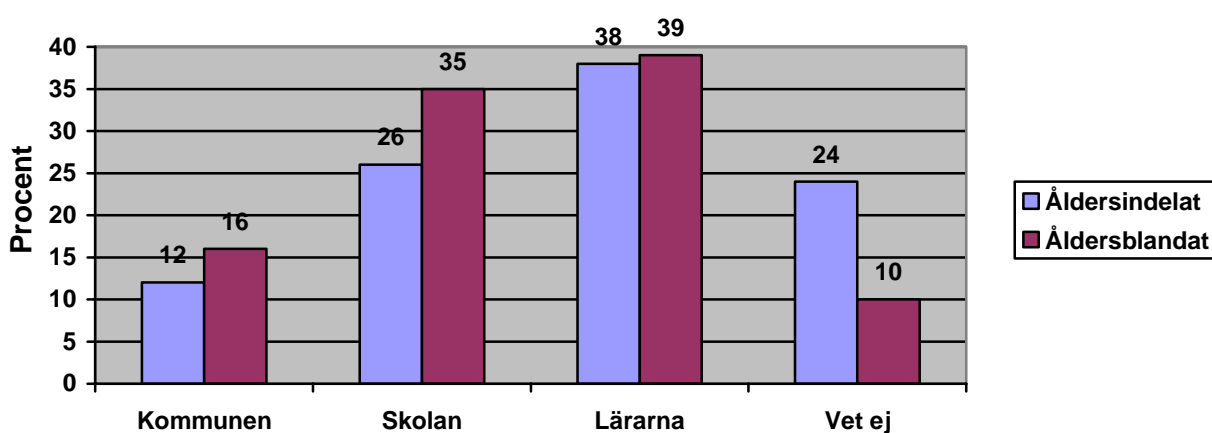
3.1 Antalet besvarade enkäter fördelat på klasstyperna åldersindelade och åldersblandade.

	Åldersindelade	Åldersblandade	Totalt
Besvarade	42 stycken	49 stycken	91 stycken
Obesvarade	7 stycken	4 stycken	11 stycken
Totalt	49 stycken	53 stycken	102 stycken

Fråga två: Det är kommunen, skolan alternativt lärarna som bestämt hur vi arbetar på skolan?

Beslut om arbetssätt där lärarna själv varit med och påverkat, i den riktning de själva vill ha, avspeglar sig på deras sätt att se på verksamheten. När beslut kommer uppifrån kan lärarna känna sig påtvingade den nya reformen och detta kan leda till negativ syn på arbetssättet. Därför ville vi veta om lärarna inom åldersindelad respektive åldersblandad vet vem som har tagit beslutet om hur de arbetar på skolan.

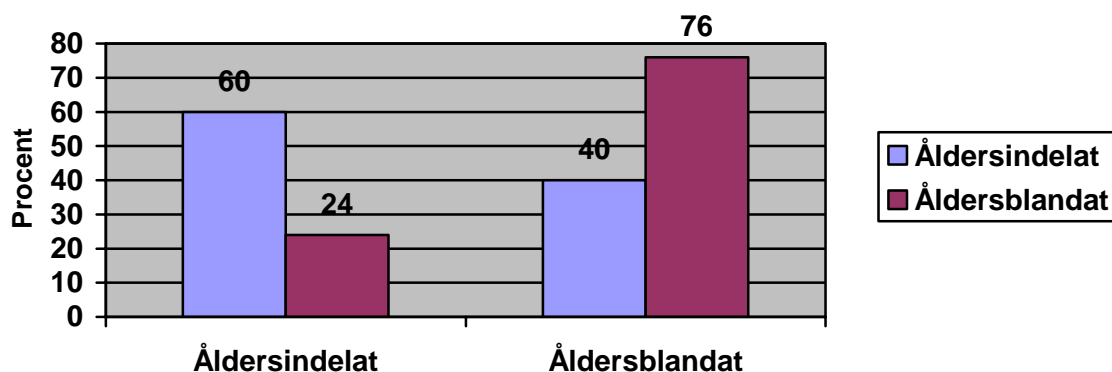
3.2 Undersökning av vem som beslutat om arbetssätt på skolan

Fråga tre: Om jag får välja föredrar jag att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?

Bara för att man arbetar med en viss klasstyp behöver det inte innebära att man vill fortsätta att arbeta på detta sätt. Vi tyckte att det var intressant att se om lärarna var nöjda med sin arbetssituation eller inte. Lärarna fick även möjlighet att kommentera sitt val.

3.3 Undersökning om hur lärarna föredrar att arbeta

Diagrammet visar att av de 42 som arbetar åldersindelad vill 17 stycken hellre arbeta

åldersblandat och av de 49 lärare som arbetar åldersblandat var det 12 stycken som helst ville arbeta åldersindelad.

Det var endast ett fåtal av lärarna som hade kommenterat sitt val. Kommentarererna från dem som vill arbeta åldersindelad var:

- Vi jobbar i de gruppkonstellationer som behövs efter vilka mål vi vill uppnå, kunskapsnivågrupperat.
- Det skiljer inte så mycket kunskaps – mognadsmässigt i en åldersindelad.
- Jag arbetar helst åldersindelad men med stor grupp, upptill 40-60 barn i gruppen. Ur storgruppen kan man sedan dela in i olika grupper beroende på vilken aktivitet det är.
- Det är lättare att tillgodose alla individers behov på detta sätt. Det blir synligare vilka som behöver mer, större referensram vid samma åldrar.
- Lättare att planera den pedagogiska verksamheten. Lättare att fokusera på ett mål (kunskapsmål).

De få lärare som hade skrivit kommentar och som vill arbeta åldersblandat hade kommenterat följande:

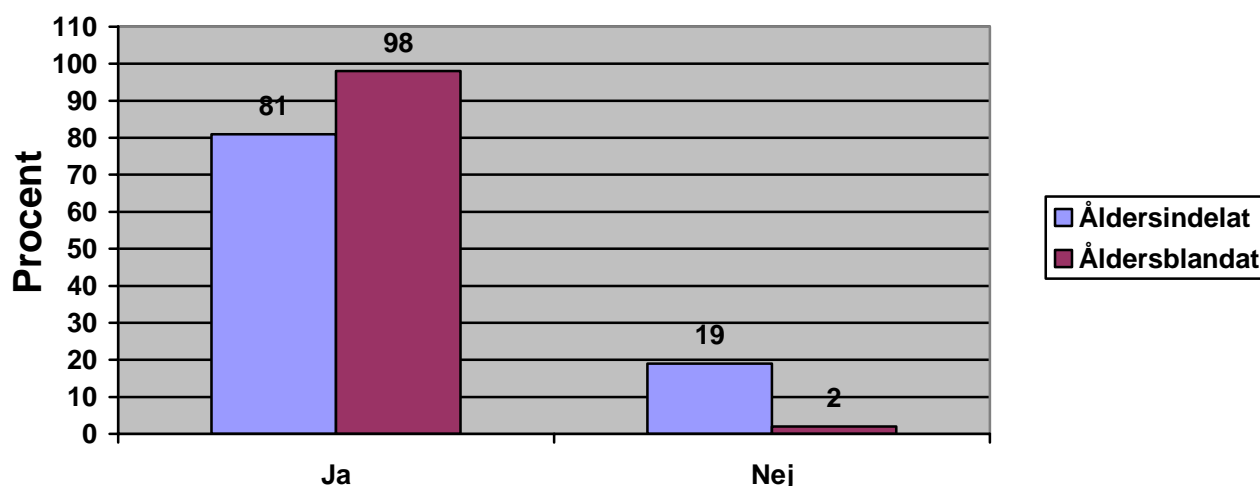
- Med åldersblandade barngrupper har man möjlighet att skapa mer homogena grupper för maximal inläring.
- Man kan jobba mer individuellt.
- Åldersblandat är en förutsättning att nå alla kunskapsmässigt på rätt nivå. Ett enkelt sätt att komma ifrån alla former av tävling.
- Jag arbetar på nivå F-1 och ser följande fördelar: lätt att ”flyta” mellan åldersgrupperna både uppåt och neråt, när vi arbetar gruppvis har jag ju alltid ”halvklass” med mina ettor.
- En fördel är att jag får jobba med gruppen under två läsår (F-etta). Ettor kan vara med i sexårsverksamheten om de behöver träna mer på språklig medvetenhet, praktisk matematik.
- Jag tycker att det är bra med många olika pedagoger med olika kompetenser i ett arbetslag. Större möjligheter till detta i en åldersblandad klass.
- Ser det positivt att jobba med flera åldersgrupper samtidigt. Gör jobbet mera spontant och flexibelt, men kräver god planering. Man jobbar också med flera kollegor, vilket tillför mycket att ha olika kompetenser i teamet.
- Stimulerande att arbeta tills. med olika sorters pedagoger i klassen (grundskollär. förskollär. fritidspedagog). Vi lär av varandra.

- Varje barn kan vara på sin nivå utan att behöva känna sig mindervärdig. De äldre hjälper de yngre och förstärker därmed sitt lärande.

Fråga fyra: Vi i arbetslaget planerar tillsammans hur vi ska arbeta med eleverna?

På lärarutbildningen i Kristianstad poängteras vikten av att samarbeta och planera undervisningen tillsammans i arbetslaget. Vi ville veta om detta görs på arbetsplatserna och om det fanns någon skillnad i samplaneringen beroende på om lärarna arbetar åldersindelade alternativt åldersblandade.

3.4 Procentuell beräkning på hur lärarna upplever om de samarbetar i arbetslaget.

Det är en femtedel av de lärare som arbetar åldersindelade som tycker att de planerar själva men de allra flesta, oavsett klasstyp, anser att de planerar tillsammans med övriga i arbetslaget.

Fråga fem: Fördelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelade alternativt åldersblandade?

För att få reda på vad lärare, oavsett klasstyp, anser vara fördelar socialt och kunskapsmässigt med sitt sätt att arbeta. Vi valde att ha frågan som ostrukturerad så att lärarna kunde skriva sina egna åsikter utan att påverkas av fasta alternativ som vi valt ut. Lärarnas svar har vi sammanställt i kategorier. Det innebär att vi samlat de svar som var lika i samma kategori.

3.5 Tabell över de fördelar som urvalet påtalat med sitt arbetssätt, fördelat på de lärare som arbetar åldersindelad respektive åldersblandad.

	Åldersindelad	Åldersblandad	Totalt
Kunskapsmässigt lär barnen av varandra	12	34	46
Socialt lär barnen av varandra	8	32	40
Många kamrater	11	21	32
Lätt för läraren att möta eleven på rätt nivå	26	18	44
Lätt för läraren att gruppera efter kunskapsnivå	15	29	44
Inskolning av elever blir positiv för lärare/elever	3	25	28
Ej svarat	5	1	6
Totalt	80	160	240

Fråga fem, som är en ostrukturerad fråga, har vi valt att kategorisera svaren på för att det ska vara lättare att utläsa resultatet av vår enkätundersökning. Lärarna har svarat så att deras svar går att föra in under respektive kategori (Ejlertsson, 2005). Många lärare har tagit upp samma saker men skrivit olika formuleringar och för att kunna se skillnader och likheter i svaren har vi kategoriserat svaren under ovannämnda rubriker. Genom att kategorisera svaren blir det lättare att jämföra vad lärarna inom respektive klasstyp anser vara fördelar socialt och kunskapsmässigt med åldersindelad alternativt åldersblandad. Totalt var det sex stycken som av någon anledning valt att inte besvara fråga fem i enkäten. Det var många lärare som arbetar åldersblandad som framhöll att det positiva samspelet mellan barnen ledde till lärandesituationer. Kommunikation mellan barn är nödvändigt, enligt Vygotskij, för att barnen ska lära sig bättre och mer (i Williams, Sheridan, Pramling, 2000). Även de lärare som arbetar åldersindelad har påtalat detta men inte i lika hög utsträckning som de lärare som arbetar åldersblandad.

Fråga sex: Nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?

Även denna fråga valde vi att ha ostrukturerad av samma anledning som fråga fem, nämligen att lärarens åsikter skulle komma i fokus. Lärarna hade nämnt liknande nackdelar socialt och kunskapsmässigt vilket gjorde att vi sammanställde svaren i följande kategorier.

3.6 Tabell över de nackdelar som lärarna påtalat med sitt arbetssätt, fördelat på de lärare som arbetar åldersindelad respektive åldersblandat.

	Åldersindelad	Åldersblandad	Totalt
För få kamratrelationer	8	17	25
Elever som inte passar socialt/kunskapsmässigt i klasstypen	9	16	25
För att klasstypen ska fungera krävs mer personal och noggrannare planering	7	12	19
Svårt för läraren att gruppera efter kunskapsnivå	13	1	14
Ser inga nackdelar	6	16	22
Ej svarat	5	1	6
Totalt	48	63	111

Även dessa frågor har vi valt att kategorisera för att lättare kunna utläsa de skillnader och likheter som finns mellan de lärare som arbetar åldersindelad och de som arbetar åldersblandat (Ejlertsson, 2005). De lärare som svarat att det inte finns några nackdelar med den klasstyp de arbetar i har vi placerat i en egen kategori. Det fanns sex lärare som av någon anledning valt att inte besvara den sista frågan i enkäten och dessa har vi placerat i en kategori för sig. Genom att kategorisera svaren blir det lättare att jämföra vad lärarna inom respektive klasstyp anser vara fördelar socialt och kunskapsmässigt med åldersindelad alternativt åldersblandad.

3.5. Analys av enkätsvar

Trost (2001) skriver att sedan 1970-talet ligger svarsfrekvensen på enkäter mellan 50 och 75 procent men man kan komma upp i högre svarsfrekvenser om undersökningen gäller speciella kategorier eller grupper. Vi delade ut 102 enkäter och av dessa fick vi in 91 stycken vilket innebär en svarsfrekvens på 89, 2 procent. Den höga svarsfrekvensen beror troligtvis på att lärarna valt att besvara enkäten för att de känner oss och därför vill bistå oss med sina åsikter till vårt examensarbete och att enkäten varit väl förbered och blivit väl genomförd. Externt bortfall innebär att en person eller personer i urvalet inte haft möjlighet att besvara enkäten av olika anledningar (Ejlertsson, 2005) Vårt externa bortfall var 10, 8 procent. Av samtliga besvarade enkäter var det ett internt bortfall på sex stycken på de två sista frågorna. Internt bortfall innebär att en eller flera i urvalet valt att inte eller inte kunnat besvara någon eller några av frågorna i enkäten (Ejlertsson, 2005).

3.5.1 Fråga ett: Jag arbetar åldersindelad eller åldersblandad?

Både de lärare som arbetar åldersindelad och de som arbetar åldersblandad har hög svarsfrekvens. Detta kan bero på att vi dels lämnade enkäter på skolor där vi känner delar av personalen och som då velat besvara enkäten för vår skull och dels för att enkäten upplevts som lätt att förstå och lätt att fylla i. Att enkäten innehöll få frågor kan också ha bidragit till den höga svarsfrekvensen då det inte upplevts som tidsödande att fylla i den. Svarsfrekvensen blev så hög som vi önskade att den skulle bli och vi tror att det beror på ovanstående faktorer.

3.5.2 Fråga två: Det är kommunen, skolan alternativt lärarna som bestämt hur vi arbetar på skolan?

Resultatet var inget som förvånade oss då vi trodde att många skulle veta vem som beslutat om hur de ska arbeta på skolan. De lärare som svarat att de inte vet vem som beslutat om hur skolan ska arbeta kan antingen vara nyanställda och än så länge inte insatta i skolans bestämmelser eller ointresserade av varför det är som det är på just den skola de arbetar på.

Svaren om att det var lärarna eller skolan som beslutat om vilken klasstyp man har på skolan kan påverka deras sätt att se på sin undervisning då förslaget och beslutet har kommit från dem själva, men det är rektorn som har huvudansvaret för hur verksamheten organiseras.

3.5.3 Fråga tre: Om jag får välja föredrar jag att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?

Kommentar:

De allra flesta som idag arbetar i åldersblandade klasser vill fortsätta med detta även i framtiden. Av de lärare som idag arbetar åldersblandad är det några som hellre vill arbeta åldersindelad och en del av dessa vill detta för att de tidigare arbetat åldersindelad och föredrar denna klasstyp. Bland de lärare som arbetar åldersindelad idag är det mer jämnt fördelat om man vill arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad. Kan det bero på att lärarna lockas av en klasstyp som oftast innebär fler pedagoger i klassrummet? Eller kan det bero på de förväntade fördelar som anses finnas med åldersblandad? Eller är det så att lärarna själva gör de största vinsterna med åldersblandade klasser?

Fråga tre följdes av möjligheten att kommentera sitt val och det som framhävts som anledning till att man vill arbeta åldersindelad är att det är lättare att uppnå målen då det inte skiljer sig så mycket kunskapsmässigt och socialt mellan eleverna. Anledningen till att lärarna vill arbeta åldersblandad är i huvudsak att eleverna lär av varandra och att lärarna får samarbeta med

lärare med olika kompetens. Det är bland annat dessa argument som lärare som arbetar åldersblandat brukar ha då de vill framhålla sin verksamhet.

3.5.4 Fråga fyra: Vi i arbetslaget planerar tillsammans hur vi ska arbeta med eleverna?

Majoriteten av lärarna, oavsett klasstyp, anser att de planerar tillsammans i arbetslaget. Det var fler lärare som arbetar åldersindelad än de som arbetar åldersblandat som inte tyckte att de planerade tillsammans i arbetslaget. Kan det bero på den djupt sittande traditionen att varje lärare arbetar ensam i sitt klassrum med sina elever och att man inte har någon god sammanhållning i arbetslaget och därför planerar arbetet med eleverna själv? De lärare som arbetar åldersblandat anser att de planerar tillsammans i arbetslaget och detta kan bero på att man är flera lärare i klassrummet större delen av tiden och för att detta ska fungera underlättar det om man planerar arbetet tillsammans.

3.5.5 Fråga fem: Fördelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandat?

Större delen av de lärare som arbetar åldersblandat anser att barnen lär kunskapsmässigt av varandra. De som åsyftas är att äldre kan lära de yngre och på så vis befästs kunskapen hos de äldre barnen. Det var bara en fjärdedel av dem som arbetar åldersindelad som framhävde detta som en fördel. Kan anledningen till att det var så få lärare som inte skrev att detta var en fördel bero på att de anser att barnen ligger på ungefär samma kunskapsnivå eller att de inte tänkte på detta när de fyllde i enkäten?

Det är en stor del av dem som arbetar åldersblandat som anser att barnen lär socialt av varandra när de går i en åldersblandad klass. Anledningen kan vara att barnen kan anamma positivt beteende hos andra barn som exempelvis tacka för maten och föra in stolen efter sig genom att undervisas i samma lokaler som barn i olika åldrar. Även några av dem som arbetar åldersindelad ser det som en fördel med en åldershomogen klass att barnen lär socialt av varandra. De kan ha framhåvt detta som positivt då de syftat på att barn alltid lär av varandra oavsett om de ligger på samma mognadsnivå eller inte. När kunskaper och färdigheter får liv är det i samspel med andra människor och det är detta som lärarna i vår undersökning påtalat och som Säljö (2000) menar är ett sociokulturellt perspektiv på lärande.

Att hitta kamrater på samma mognadsnivå som man själv är en fördel som hälften av dem som arbetar åldersblandat nämner. I en åldersblandad klass är det upp till två år mellan barnen

och för det barn som är omoget för sin ålder, men som är nio år, har då lättare att hitta en kamrat i klassen som är yngre och tvärtom. I en del enkätsvar, som vi har läst, framhävs detta som en fördel med åldersblandade klasser. En del av de lärare som arbetar åldersindelade anser att det är lättare att få många kamrater i klassen då möjligheten att hitta någon som är av samma kön och ålder är lättare i en åldershomogen klass.

Det är lättare för läraren att möta eleven/eleverna på rätt nivå anser mer än hälften av de lärare som arbetar åldersindelade. Det är betydligt fler lärare som arbetar åldersindelade som har påtalat denna fördel jämfört med dem som arbetar åldersblandade. Kan detta bero på att de anser att spännvidden i kunskap och mognad inte är så stor i en åldershomogenklass och att det därför blir lättare för läraren att individualisera undervisningen? Det är färre lärare som arbetar åldersblandade som påtalat detta som en fördel. Kan det bero på att det kan vara svårt att planera undervisningen så att alla elevers kunskapsbehov blir tillgodosett om man är få lärare i en åldersblandad klass? Något som de lärare som arbetar åldersblandade däremot tycker är en stor fördel för dem själva är att det är lättare att gruppera klassen efter kunskapsnivå då spännvidden på kunskaperna i klassen är så pass stora att man kan nivågruppera. Det är även många lärare som arbetar åldersindelade som hävdar att de har lätt att gruppera efter kunskapsnivå i sin åldershomogena klass. Då kunskaperna inom klassen är ganska enhetliga kan man gruppera så att den kunskapsmässiga spännvidden inte blir så stor per grupp och det kan därför bli lättare för läraren att planera undervisningen.

I en åldersblandad klass börjar det inte så många nya elever varje höst vilket gör att många av de lärare som arbetar i denna klass nämnt detta som positivt då de nya eleverna lättare inskolade eftersom de kan ta efter äldre kamraters beteende och ur ett sociokulturellt perspektiv på lärande lär barn av varandra (Säljö, 2000). Denna form av inskolning underlättar för läraren då man inte behöver lägga så mycket tid på exempelvis rutiner och samtidigt blir det positivt för de elever som redan går i klassen då de får ta ansvar för nybörjarna och därmed stärker sitt självförtroende. Det är endast ett fåtal lärare som arbetar åldersindelade som tycker att inskolningen av nya elever blir positiv och detta kan bero på att man får lägga mycket tid på att lära de nya eleverna rutiner och detta kan då ta garantitimmarna från kärnämnen.

3.5.6 Fråga sex: Nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelade alternativt åldersblandade?

Trots att flertalet lärare som arbetar åldersblandade skrivit att barnen har många kamrater i klassen så tycker nästa lika många att det finns för få kamratrelationer då det i vissa klasser finns för få barn av samma kön och ålder. Bland de lärare som arbetar åldersindelade finns det även de som har påtalat att det kan vara svårt att få kamrater som passar en mognadsmässigt i en åldershomogen klass. Om man är mogen för sin ålder eller tvärtom kan det vara svårt att hitta någon som är på samma nivå som en själv även om en del lärare påtalat att spännvidden mognadsmässigt inte är så stor i åldersindelade klasser men den kan vara stor nog för en del barn.

De lärare som arbetar åldersblandade ser många fördelar med sin klasstyp men ändå har en tredjedel skrivit att det finns elever som inte passar in socialt och kunskapsmässigt i den åldersblandade klassen. Ett fåtal av de lärare som arbetar åldersindelade anser att det finns barn som inte passar socialt och kunskapsmässigt i åldershomogena klasser. Kan lärarna som besvarat enkäten, oavsett klasstyp, syfta på att barn som har inlärningssvårigheter, sociala eller emotionella problem inte passar i stor grupp oavsett ålderssammansättning eller de syftar på barn utan svårigheter som ändå inte passar in?

Det krävs mer personal och noggrannare planering från lärarens sida anser ungefär lika många av dem som arbetar åldersindelade som de som arbetar åldersblandade. Noterbart är dock att det inte är särskilt många som påtalat detta. Lärarna som arbetar åldersblandade har skrivit att det bör vara fler lärare i klasser som är åldersblandade då undervisningen ska spänna över flera åldrar samtidigt och att det krävs mer material för att möta varje elev på den nivå som det befinner sig. De som arbetar åldersindelade tycker att nedskärningarna inom skolan drabbat dem hårdast då de oftast är ensamma i klassrummet vilket leder till att det kan vara svårare att lägga upp undervisningen så att den individualiseras. Desto större skillnad är det mellan lärarna i kategorin som berör huruvida man kan gruppera klassen efter kunskapsnivå eller inte. Det är endast en lärare, som arbetar åldersblandade, som skrivit att det kan vara svårt att gruppera barnen efter kunskapsnivå. Det är betydligt fler lärare som arbetar åldersindelade som påtalat svårigheten med att gruppera efter kunskapsnivå. Deras argument är dels lärarbrist och dels att spännvidden kunskapsmässigt inte är så stor i en åldershomogen klass vilket gör att det oftast inte krävs någon gruppering efter kunskapsnivå.

Det är en tredjedel av de lärare som arbetar åldersblandat och en del av de lärare som arbetar åldersindelad som inte ser några nackdelar med sin klasstyp. Om det beror på att de inte orkat svara på frågan eller om de verkligen inte ser några nackdelar framgår inte av enkätsvaren. Av samtliga utlämnade enkäter är det ett fåtal som inte svarat på enkäten av olika anledningar. Dessa anledningar känner vi till i två av fallen då dessa blivit sjukskrivna under den tid som enkäterna varit utdelade.

4. Diskussion

Eftersom frågan om lärarna anser att de planerar tillsammans i arbetslaget inte gav något anmärkningsvärt utslag har vi därför valt att inte diskutera denna utförligare. De svar som lärarna gav om vem det är som bestämt hur de ska arbeta på skolan var inte intressanta eftersom de svarat som vi förväntat oss. Om jag får välja föredrar jag att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandat var den tredje frågan i enkäten och det var ungefär hälften av lärarna som arbetar åldersindelad som hellre ville arbeta i åldersblandade klasser och det var en fjärdedel av lärarna som arbetar åldersblandat som hellre ville arbeta åldersindelad. Då vi vet, då vi känner till samtliga skolor där enkäten delats ut, att en del av skolorna nyligen ändrat från en klasstyp till en annan anser vi att svaren vi fått inte är intressanta att diskutera vidare.

En av de största vinsterna med åldersblandad undervisning anses vara att barn lär socialt av varandra. Denna fördel framhävs även av de lärare som besvarat enkäten och det är detta Vygotskij menar med sociokulturellt perspektiv på lärande (i Williams, Sheridan, Pramling, 2000). Dock visar de undersökningar som Sundell (1995, 2002:7) gjort att elevernas sociala utveckling varken gynnas eller missgynnas i åldersblandade klasser. Att framhäva, enligt svaren i vår undersökning, att de sociala vinsterna är den största fördelen med åldersblandat är missvisande då det inte finns några belägg som påvisar detta. Vi anser att om det är ett bra klassrumsklimat gynnas elevernas sociala utveckling och har således ingenting med klasstypen att göra.

En annan fördel som tas upp med åldersblandat (Vinterek, 2001: Sundell, 1995) är de goda möjligheter som finns att få kamrater som passar mognadsmässigt och detta med positiva kamratrelationer har många lärare, i vår undersökning, som arbetar åldersblandat nämnt. I Vinterek (2001, 2003) och Sundell (1995) skrivs det att elever helst vill leka med kamrater av samma kön och ålder trots att de går i en åldersblandad klass. Eleverna upplever att tryggheten i gruppen försvinner då deras klasskamrater byts ut varje år och enligt den

undersökning som Vinterek (2001) gjort, var det endast en elev som ville gå i en åldersblandad klass. Vi tror att en anledning till att elever föredrar att umgås med kamrater av samma kön och ålder är för att de vet att varje år kommer några elever att lämna eller att man själv lämnar klassen för att börja i högre skolår. Något som är intressant är att det är nästan lika många lärare, som arbetar åldersblandat, som tycker att det finns många kamratrelationer som att det inte finns det. De hänvisar då till att det ibland (vissa årskullar) finns för få barn av samma kön och ålder. Då barn oavsett ålder, enligt en del lärare som arbetar åldersindelad, ligger på olika mognadsnivå kan det vara svårt att hitta en kompis som passar en mognadsmässigt. Detta stämmer inte med litteraturen då Vinterek (2001) skriver att elever tycker att det är av betydelse att ha kamrater av samma ålder och kön och chansen att finna kamrater anses större i en åldersindelad klass.

Ur lärarperspektiv har flertalet lärare, som arbetar åldersindelad, i vår undersökning ansett att det är lättare att möta varje elev på den nivå där respektive barn befinner sig och ett flertal av dessa lärare har haft som argument att spännvidden kunskapsmässigt mellan eleverna är mindre i en åldersindelad klass. Något som Sandqvist (1995) anser vara en fördel med åldersblandade klasser är att lärarna, då de oftast är flera i en klass, har lättare för att individualisera undervisningen vilket många lärare som arbetar åldersblandat också tyckt. Sundell (1995) skriver att det i åldersblandade klasser krävs mer tid för varje elev då undervisningen är mer individualiserad eftersom klassen spänner över flera åldrar och att läraren behöver lägga mer tid på planering i en åldersblandad klass. Lärare som arbetar i åldersblandade klasser har klagat över att det finns för lite tid till planering, då planeringen måste inkludera alla åldrar för sig, enligt den undersökning som Sundell och Johanssons har gjort (Sundell, 1995). Flertalet lärare i Ahls (i Vinterek, 2001) undersökning ansåg också att det var svårt att organisera undervisningen och att ge lärarinstruktioner i en åldersblandad klass då spännvidden på elevernas kunskaper var så stor. Detta verkar dock inte de lärare som besvarat enkäten upplevt och detta kan bero på att lärartätheten i de åldersblandade klasserna är hög eller att de har tillräckligt med planeringstid för att möta varje elev på dess nivå.

Nandrup och Renberg (1992) och Östmar (i Vinterek, 2003) skriver att det i en åldersblandad klass är lättare för både lärare och elever att möta ett fåtal nybörjare då man får omkring sex-sju nya elever varje år istället för 20 stycken. Detta har mer än hälften av de lärare som arbetar åldersblandat ansett vara en stor fördel. Andersson, Malmros och Zillén (1985) tar också upp att det blir en mjukare övergång mellan förskola och skola i åldersblandade klasser och detta

instämmer vi med. Det måste underlätta för läraren och de andra eleverna att det endast kommer ett fåtal nya elever som ska introduceras i de nya rutinerna istället för att få en hel skolklass som ska börja det första skolåret. De nya eleverna tar efter de äldre kamraternas normer och värderingar och det är när ett barn umgås med andra barn som kan mer än de själva inom ett specifikt område, i detta fall skolans rutiner, som de lär sig bättre och mer enligt Vygotskij (i Williams, Sheridan, Pramling, 2000) och Säljö (2000). Läraren behöver därför inte lägga så mycket tid på att lära de nya barnen skolans rutiner. Några lärare som arbetar åldersindelad har ändå angett att det är en fördel att ta emot 20 nya elever varje år. Vi har svårt att se, ur lärarperspektiv, att det kan vara en fördel att ta emot så pass många nya elever. Dock kan det vara en fördel för barnen att gå i samma klass som andra barn i samma ålder då alla är lika skolovana när de börjar skolan.

Gruppera eleverna efter kunskapsnivå har nästan en fjärdedel av de lärare som arbetar åldersindelad upplevt som ett problem medan lika många lärare har skrivit att det är lätt att gruppera efter kunskapsnivå i en åldershomogen klass. Detta tycker vi är motsägelsefullt och undrar hur det kan vara både och? Kan det bero på att det i vissa klasser inte är så stor spännvidd i kunskap som i andra och att olika lärarna därför upplever det på olika sätt? Endast en av de lärare som arbetar åldersblandat tyckte att det var svårt att gruppera efter kunskapsnivå, som argument hade läraren att spännvidden i kunskapen var så stor att det kan vara svårt att göra grupper som bestod av tillräckligt många elever för att gruppen skulle fungera. Däremot har väldigt många lärare som arbetar åldersblandat skrivit att de tycker att det är lätt att gruppera efter kunskapsnivå och enligt Vinterek (2001) är det lättare i en ålderblandad klass att organisera undervisningen så att man har lektioner i mindre grupper. Vi tror att det i den åldersblandade klassen oftast är fler lärare verksamma i klassen vilket gör att man kan dela upp klassen i grupper så att alla eller nästan alla grupper har vars en lärare som stöd.

Det finns alltid elever som inte passar in i den individualisering som Sundell (1995) anger som en av fördelarna med åldersblandade klasser. Sandqvist (1995) har intervjuat några lärare som arbetar i åldersblandade klasser och det de framhäver som negativt är att det finns barn som inte passar in i en åldersblandad undervisning. I vår enkätundersökning ansåg en tredjedel av de lärare som arbetar åldersblandat detta, vilket är betydligt fler än de som arbetar åldersindelad. Vi tycker inte att det är så uppseendeväckande för det finns alltid barn/vuxna som inte passar i den klasstyp de är verksamma i. Något som däremot är anmärkningsvärt är

att det var förhållandevis många lärare som arbetar i åldersblandade klasser som tyckte att det fanns elever som inte passade i denna klasstyp.

I åldersblandade klasser lyfts det fram att olikheter är något positivt och när människor som är bra på olika saker samarbetar gynnar detta utvecklingen (Sandqvist, 1995). I åldersblandade klasser är det vanligare med individualisering och det blir då mer naturligt att eleverna inte gör exakt samma saker, vilket leder till att svagpresterande elever märks mindre (Vinterek, 2001). Vi tycker att det är motsägelsefullt att man i den åldersblandade klassen vill lyfta fram olikheterna i gruppen och utnyttja dem medan man samtidigt säger att de barn som har särskilda behov inte sticker ut lika mycket. Dessutom kan det, om det läggs för mycket betoning på självständigt arbete, motverka samarbetet eleverna emellan och det är kommunikativt samarbete som anses utveckla deras kunskaper (Vinterek, 2001; Säljö, 2000). Enligt Vygotskij (i Williams, Sheridan, Pramling, 2000) och Säljö (2000) är ett sociokulturellt perspektiv på lärande att människor i varje situation där de samspelar med andra människor har möjlighet att appropriera kunskap och vi tror att eleverna i en åldersblandad klass går miste om möjligheterna till verbal kommunikation med andra elever om det blir för mycket självständigt arbete.

En annan fördel som Nandrup och Renberg (1992) tar upp med åldersblandade klasser är att barn med särskilda behov kan jämföra sig med yngre elever och kan då uppleva att de är bättre. Känslan av att inte vara sämst leder till ökad självkänsla. Det är motsägelsefullt om man läser Sundell (1995) där han skriver att elever med särskilda behov har lägre självförtroende i åldersblandade klasser än i åldersindelade. Vinterek (2001) skriver att forskningsresultaten pekar på att det bland annat är de elever som är i behov av särskilt stöd som missgynnas i åldersblandade klasser. Får eleverna med särskilda behov den hjälp de behöver och har rätt till, så tror vi att det inte spelar någon roll vilken klasstyp man går i. Det är inte klasstypen i sig som gör att elever får ökat självförtroende utan stödet från föräldrar, lärare och övriga kamrater. Detta var inget som lärarna skrev om i enkätsvaren men någon/några kan ha syftat på dessa elever när de skrev att det finns barn som socialt och kunskapsmässigt inte passar i klasstypen.

Av den litteratur vi läst finns det ingen som hävdar att det inte finns några nackdelar alls med någon av klasstyperna och det anmärkningsvärda med vår undersökning i förhållande till litteraturen var att oroväckande många lärare, oavsett klasstyp, inte såg några nackdelar. Det

kan vara så att några lärare skrivit att det inte finns några nackdelar för att de inte orkat besvara frågan men det tror inte vi är fallet eftersom de skrivit utförliga svar på de andra ostrukturerade frågorna i enkäten. Vi anser att det finns för- och nackdelar med allting och om man inte ser några nackdelar med sitt arbetssätt så undrar vi hur man då ska kunna förbättra verksamheten? Samhället idag är annorlunda och det massmediala utbudet är mycket större än det var förr vilket gör att eleverna har mer information som de måste sovra vilket vi lärare måste hjälpa dem med. På grund av att samhället inte ser likadant ut nu som det gjorde för tjugo år sedan måste vi lärare hela tiden förbättra vår undervisning så att vi kan utbilda barnen till att bli goda samhällsmedborgare (Lpo 94).

Trots att vi har läst litteratur och enkätundersökningssvar är vi fortfarande osäkra på vilken klasstyp som vi tycker är bäst. Det finns för- och nackdelar med båda klasstyperna och vi kan inte generellt säga att det ena är bättre än det andra. Däremot så tycker vi att det är lättare att ta emot ett fåtal nya elever varje år i en klass än att ta emot 20 stycken nybörjare så kanske är det en fördel att ha åldersblandade klasser i F-1. Även om man har en åldersindelad klass kan man ha samarbete med andra skolår i exempelvis olika teman och man får då gruppdiskussioner över åldersgränserna vilket kan göra barnen lyhörda för andra, yngre och äldre, elevers tankar och åsikter och det är på detta sätt barn lär ur ett sociokulturellt perspektiv anser vi och instämmer med Vygotskijs teorier om lärande (Williams, Sheridan, Pramling, 2000; Säljö, 2000). Samtidigt kan man arbeta i en åldersblandad klass men likväl arbeta i åldershomogena grupper exempelvis vid läsförberedande undervisning. Enligt Astrid Ahl (i Vinterek, 2003) är det ett måste att lästräning sker i åldershomogena grupper för annars missgynnas elevernas utveckling i läsning.

Det går inte att säga att den ena klassformen generellt är bättre än den andra. I merparten av genomförda utvärderingar kan man inte heller påvisa signifikanta skillnader mellan olika klasstyper. [...] Det finns alldeles för få studier där undervisningens utformning, elevernas bakgrund, klasstorlek, skolstorlek, åldersspridning, årskursspridning, lärarkontinuitet etc. samtidigt hållits under kontroll. (Vinterek, 2001. s.79f)

Inläsningen av litteratur till uppsatsen har gett oss mycket ny kunskap, ett kritiskt tänkande och även en större insikt i vad de olika klasstyperna innebär. Vi trodde dock att den nyvunna kunskapen skulle göra att vi kunde göra ett ställningstagande om vilken klasstyp som vi skulle vilja arbeta i när vi tagit vår examen, men vi är fortfarande osäkra på vilken klasstyp vi

föredrar. Något som kan ha bidragit till vår osäkerhet kan vara att vårt urval inte var representativt för den population som undersökningen avsåg och att vi därför inte kan dra några generella slutsatser. Något som vi däremot blivit säkra på är att de flesta verksamheter fungerar harmoniskt och utvecklande om personalen, föräldrarna och eleverna är positivt inställda och engagerade i den klasstyp de direkt eller indirekt är verksamma i. Vi har genom skrivandet av denna uppsats blivit varse att det finns en viss problematik med åldersblandad undervisning, liksom det finns i all undervisning, och den kunskap vi har fått kan hjälpa oss att förebygga de eventuella problem som påtalats i litteratur och av de verksamma lärare vi delat ut enkäter till.

Denna uppsats skulle man kunna arbeta vidare med genom att dela ut enkäter till lärare på fler skolor men även till elever som går och har gått i en åldersblandad klass för att på så vis få ett större undersökningsmaterial. Just nu skrivs det en forskningsrapport av bland annat Mona Holmqvist, universitetslektor i pedagogik vid Högskolan Kristianstad, om de fördelar som ofta påtalas med åldersblandade klasser stämmer i verkligheten. Denna är dock inte färdig än men annars skulle den kunna vara intressant att ha som jämförelse med annan litteratur i ämnet och som underlag för en större undersökning om för- och nackdelar med åldersblandade klasser. För er som vill veta mer om åldersblandade klasser bifogas (se bilaga 3) en lista över litteratur som vi läst och som berör ämnet.

4.1 Metoddiskussion

Vi har ett avsnitt som heter metoddiskussion för att vi inte har gått tillväga exakt som föreskriven litteratur säger. För att visa att vi tagit till oss av de synpunkter som framförts ville vi skriva detta avsnitt för att visa på de brister som uppstått vid vår undersökning.

Att genomföra en enkät är en process som tar lång tid då frågor som storleken på formuläret, syftet med studien, kostnader, storleken på urvalet med mera ska besvaras av uppdragsgivaren och detta har vi tagit i beaktande vid vår utformning av enkäten. När frågor om exempelvis kostnader är besvarade och motiverade ska en kostnadskalkyl göras. Innan man påbörjar en enkätundersökning måste upplägget vara klargjort. Med upplägget menas att man väljer ut en population så att den är representativ för det som undersökningen avser, att den visar på vilka sätt data ska samlas in och vid vilken tidpunkt som undersökning ska genomföras. I många fall kan man inte skicka ut enkäter till alla i den population som man bestämt sig för eftersom det kan bli allt för dyrt och komplicerat. För att kunna använda insamlad data på ett

rättvisande sätt kan man göra ett urval av populationen, men då måste urvalet representera en miniatyr av populationen. Viktigt att betänka är att ju större urval desto större är sannolikheten att den är representativ för populationen (Trost, 2001). Då vi delat ut enkäter på skolor där vi känner delar av personalen finns risken att de svarat som de tror att vi förväntat oss att de ska göra. Vi tror dock, då vi talat med några utav dem, att lärarna besvarat frågorna utifrån sitt eget perspektiv men risken finns ändå att de omedvetet svarat på ett sätt som gör att det ska låta bra då ämnet kan upplevas som känsligt för vissa och att man då inte vill kritisera den egna verksamheten. Det urval vi har gjort är inte representativt för den population vi har valt att undersöka, därför kan vi inte säga generellt vad populationen tycker utan endast uttala oss om dem som besvarat enkäten.

Vid utförandet av vår enkät använde vi oss av strukturerade - och ostrukturerade frågor som genomgåtts grundligt så att inga misstolkningar kunde göras av respondenterna. Vi tog även hänsyn till yrkesetiken och de arbetsplatser där de personer som skulle besvara enkäten arbetade för att få så hög svarsfrekvens som möjligt. Vi bifogade missivbrev och använde oss av vita svarskuvert. Efter att vi fått in de besvarade enkäterna sammanställde vi resultaten i diagram och tabeller för att sedan ha som underlag i vårt arbete. Detta stämmer överens med vad Trost (2001) skriver om hur en enkät ska utformas.

5. Sammanfattning

Åldersblandade klasser är i högsta grad aktuellt då många skolor arbetar på detta sätt och då vi snart är utexaminerade lärare ville vi få mer bakgrund och fakta kring denna klasstyp. Vi valde att undersöka vilka för- och nackdelar socialt och kunskapsmässigt det finns med åldersblandade klasser och jämföra litteratur och forskning med verksamma lärares uppfattningar.

Författarna Sundell (1995), Vinterek (2001, 2003) och Sandqvist (1995) skriver att det är de sociala och emotionella vinsterna som är störst i åldersblandade klasser men samtidigt menar Sundell (2002:7) och Vinterek (2001) att det sociala och känslomässiga utvecklingen inte påverkas. Andra fördelar med åldersblandade klasser som tas upp av bland annat Andersson, Malmros och Zillén (1985) och Nandrup och Renberg (1992) är att det är lättare för både lärare och elever att introducera sex till sju stycken nya elever i en redan etablerad grupp och det anses också lättare att finna kamrater som passar en både socialt och mognadsmässigt i en

åldersblandad klass (Vinterek, 2001). Dock väljer barn, oavsett klasstyp, oftast att leka med barn av samma kön och ålder.

Barn med särskilda behov anses må bättre i åldersblandade klasser enligt Nandrup och Renberg (1992) men enligt Sundell (1995) har dessa barn lägre självförtroende än i åldersindelade klasser och enligt Vinterek (2001) är det bland annat dessa barn som missgynnas i de åldersblandade klasserna.

Efter att ha läst litteratur kring ämnet fann vi det mest intressant att undersöka vad lärare ansåg vara fördelar respektive nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelade alternativt åldersblandade. Vi ville också se om det fanns skillnader i svaren beroende på om lärarna arbetade åldersindelade eller åldersblandade. Därför sändes enkäter med strukturerade och ostrukturerade frågor ut till 102 lärare så att de som arbetar åldersindelade respektive åldersblandade är relativt jämnt representerade. Det som de flesta lärare som arbetar åldersindelade nämnde som fördelar var att det var lätt för läraren att möta eleverna på rätt nivå, lätt för läraren att gruppera eleverna efter kunskapsnivå och att eleverna lär kunskapsmässigt av varandra. Att elever lär socialt och kunskapsmässigt av varandra framhålls som en av de största fördelarna av de lärare som arbetar åldersblandade och det är detta som Vygotskij (Williams, Sheridan, Pramling, 2000) och Säljö (2000) anser vara ett sociokulturellt perspektiv på lärande. En annan stor fördel som de som arbetar åldersblandade påtalade var att det var lätt att gruppera elever efter kunskapsnivå. Det var även en del lärare som arbetar åldersindelade som skrivit att det var lätt att gruppera elever efter kunskapsnivå men samtidigt ansåg lika stor del att det var svårt. En annan nackdel som de lärare som arbetar åldersindelade påtalade var att det fanns elever som inte passade in socialt och kunskapsmässigt i klasstypen. Detta nämndes också som en nackdel av de lärare som arbetar åldersblandade, men de var betydligt fler. Det som flest lärare som arbetar åldersblandade ansåg vara en nackdel var att det fanns för få kamratrelationer i deras klasstyp. Det som var mest anmärkningsvärt med enkätundersökningen var att det var många lärare som inte såg några nackdelar med sin klasstyp.

Det som framhållits som positivt med åldersblandade klasser såväl i litteratur som i undersökningen är att elever lär socialt och kunskapsmässigt av varandra men det finns inget som visar att dessa fördelar gynnas i åldersblandade klasser. Dessutom vill elever leka med kamrater av samma kön och ålder vilket kan missgynnas i åldersblandade klasser där det i

vissa årskullar finns för få barn av samma kön och ålder. I åldersblandade klasser anser vi att det är lättare att ta emot ett fåtal nya elever varje år istället för uppemot 20 stycken nybörjare då det blir färre barn att introducera i skolans rutiner. Vi anser att det finns för- och nackdelar med båda klasstyperna och vi kan inte generellt säga att den ena är bättre än den andra. Vi kan inte uttala oss generellt om vad lärare tycker då vårt urval inte är representativt för den population som vår undersökning avsåg. Inläsning av litteratur och arbetet med uppsatsen har givit oss större kunskap om åldersblandade klasser så att vi kan förebygga de eventuella svårigheter som litteratur och lärare i vår enkät påtalat, trots att vårt urval av populationen inte var representativ för det undersökningen avsåg.

Litteraturförteckning

- Andersson, B-E, Malmros, Å & Zillén, E. (1985) *Årskurlös undervisning i praktiken*. Malmö: Författarna och Liber Förlag
- Ejlertsson, G. (2005) *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Nandrup, I & Renberg, K. (1992) *Blanda och ge - en bok om åldersintegrerad undervisning*. Angered: Almqvist & Wiksell
- Sandqvist, K. (1995) *Åldersintegrerad undervisning*. Stockholm: HLS Förlag
- Skolöverstyrelsen. (1985) *Kommentarmaterial LGR 80 – Åldersintegrerad undervisning – på låg- och mellanstadiet*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget
- Statistiska Centralbyrån. (2001) *Fråga rätt! Utveckla, testa, utvärdera och förbättra blanketter*. Örebro: SCB-Tryck
- Stensmo, C. (1994) *Pedagogisk filosofi. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur
- Sundell, K. (1995) *Åldersindelad eller åldersblandad?*. Lund: Studentlitteratur
- Sundell, K. (2002:7) *Är åldersblandade klasser bra för eleverna? En jämförande studie av 752 elever i årskurs 2 och 5*. Stockholm: AWJ-Tryck AB
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma
- Trost, J. (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsdepartementet. (1980) *Läroplan för grundskolan. Allmän del. Mål och riktlinjer. Kursplaner. Timplaner*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget
- Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Fritzes Förlag
- Vinterek, M. (2001) *Åldersblandning i skolan - Elevers erfarenheter*. Umeå: Solfjädern Offset AB
- Vinterek, M. (2003) *Åldersblandade klasser - Lärares föreställningar och elevers erfarenheter*. Lund: Studentlitteratur
- Williams, P, Sheridan, S & Pramling-Samuelsson, I. (2000) *Barns samlärande – en forskningsöversikt*. Kalmar: Lenaders Tryckeri AB

Bilaga 1

Åldersindelad och åldersblandad

Syftet med denna undersökning är att få reda på hur lärare arbetar och vad de anser vara kunskapsmässiga och sociala fördelar respektive nackdelar med sitt sätt att arbeta. Resultatet kommer att användas i vårt examensarbete, vars titel är *Åldersindelad eller åldersblandad?*

Enkäten kommer att delas ut till både manliga och kvinnliga lärare som arbetar i åldrarna sex till nio år, cirka 100 stycken, så att både åldersindelad och åldersblandad är jämnt fördelat. Skolorna som dessa lärare arbetar på har dels valts ut utifrån deras sätt att arbeta och dels för att vi känner personer som arbetar på skolorna.

Alla enkäter kommer att sammanställas så att ingens identitet går att utläsa. Därför vill vi även att enkäten besvaras anonymt.

Det är viktigt att vi får svar på samtliga (6) frågor.

Tack på förhand för hjälpen med att besvara vår enkät

Johanna Clausson
0417- 138 67
jolapp@hotmail.com

Emeli Svensson
0417- 51 11 24
emelisvensson@hotmail.com

Bilaga 2

Enkät om åldersindelade och åldersblandade

1. Jag arbetar åldersindelade eller åldersblandade?

	Åldersindelade	Åldersblandade
	☐	☐

2. Det är kommunen, skolan alternativt lärarna som bestämt hur vi arbetar på skolan?

Kommunen	Skolan	Lärarna	Vet ej
☐	☐	☐	☐

3. Om jag får välja föredrar jag att arbeta åldersindelade alternativt åldersblandade?

Åldersindelade	Åldersblandade
☐	☐

Kommentar: _____

4. Vi i arbetslaget planerar tillsammans hur vi ska arbeta med eleverna?

Ja	Nej
☐	☐

5. Fördelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelade alternativt åldersblandade?

6. Nackdelar socialt och kunskapsmässigt med att arbeta åldersindelad alternativt åldersblandad?

Tack för er medverkan

Bilaga 3

Litteratur som vi haft nytta av att läsa för att sätta oss in i ämnet och för utformandet av uppsatsen

Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D – vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur

Lindqvist, G (red.). (1999) *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur

Läraryrkesförbundet. (2001) *Lärarens handbok – skollag, läroplaner, yrkesetiska principer*. Solna: Tryckindustri Information

Patel, R & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Pluckrose, H. (1993) *Börja skolan vid 6*. Stockholm: Berghs Förlag AB

Svenska akademins ordlista över svenska språket. (SAOL12, 1998) Stockholm:

Norstedts ordbok

Svenska språknämnden. (2000) *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab